

Arbete på pilotskolorna

FAKTARUTA:

Grundskolor i projektet:

Bagarmossen/Brotorp
Beckombergaskolan
Blommensbergsskolan
Bredängsskolan
Enbacksskolan
Fridhemsskolan/Stadshagen
Igelbäcksskolan
Johannes skola
Katarina södra skola
Klastorp/Essingeskolan
Kungsholmens grundskola
Kungsholmens friskola
Maltesholmsskolan
Olovslund/Nockebyhov
Sjöstadsskolan
Sturebyskolan
Södermalmsskolan
Tullgårdsskolan
Vinstaskolan

Gymnasieskolor i projektet:

Enskede Gårds gymnasium
Norra Real gymnasium
Ross Tensta gymnasium
Thorildsplans gymnasium
Globala gymnasiet

Övergripande metoder och arbetssätt på pilotskolorna

FAKTARUTA

LPF 94

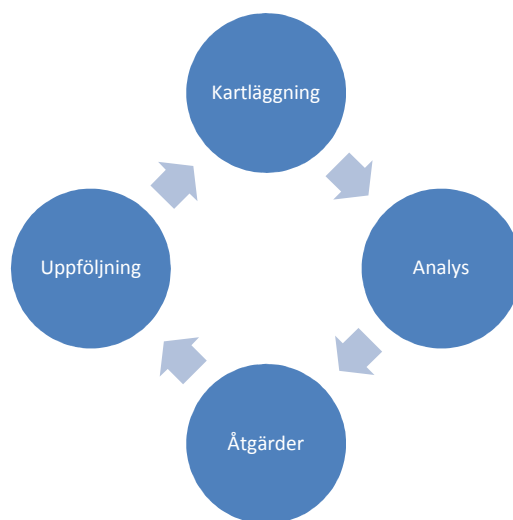
”Läraren skall:

Se till att undervisningen till innehåll och upplägg speglar både manliga och kvinnliga perspektiv.”

Projektgruppens första tanke var att arbeta med en grundskola och en gymnasieskola på bred front och med alla arbetslag. Projektet valde att gå ut med en förfrågan om önskemål att arbeta med jämställdhet till samtliga kommunala grundskolor och gymnasieskolor, för att nå största möjliga spridningseffekt. Många skolor svarade och behoven såg olika ut på olika

ställen. En del skolor har önskat flera handledningstillfällen och ett längre samarbete. Andra har kontaktat projektet för en konsultation i någon fråga, medan ytterligare några har önskat utbildning för personal och skolledare. På en del av pilotskolorna har man efter handledning i kartläggning och analys kommit fram till att det är ny kunskap som behövs, förmedlad av antingen projektets genuspedagoger eller andra utbildare i jämställdhetsfrågor.

Arbetet på pilotskolorna har byggt på kartläggning, analys, åtgärder och uppföljning för att kunna utläsa resultat av utvecklingsarbetet. Fokus var redan från början att få fram lärande exempel, som sedan skulle kunna spridas vidare till andra skolor. En verksamhetsförbättring skulle kunna vara en förbättring, eller införande, av en metod, praxis, rutin, nytt arbetssätt i verksamheten. Verksamhetsförbättringen ska helst gå att avläsa, kunna dokumenteras och vara stadigvarande/kontinuerlig.

Tillsammans med projektets genuspedagoger har arbetslagen, på de skolor som fått regelbunden handledning, kommit fram till vilka delar av verksamhetens som skulle kartläggas. Ibland visste arbetslagen vad som borde göras, andra gånger kom man fram till det efter diskussion med projektet. Att kartläggningarna skulle göras av arbetslagen själva var en viktig utgångspunkt för att utvecklingsarbetet skulle förankras ordentligt i arbetslagen. Man behövde vara överens om resultatet av kartläggningen för att kunna gå vidare i sin analys av orsaker och möjliga åtgärder.

Liten ruta: ”Ur CEMR-deklarationen: Undertecknaren är medveten om nödvändigheten av att avskaffa stereotyper uppfattningar om kvinno- och mansroller i alla former av utbildning.”

På tre av pilotskolorna, Beckombergaskolan i norra Stockholm, Sjöstadsskolan och Bagarmossens skola i södra Stockholm, har skolbarnomsorgspersonalen valt att kartlägga verksamhetens miljö och material, samt barnens lekmönster ur ett genusperspektiv. På Bagarmossens skola valde personalen att använda sig av Diskrimineringsombudsmannens kartläggningsmetod Husmodellen. Personalen såg att barnen följde könsstereotyper i

sina val av lek och material. Barnen valde de lekar och det material de var vana vid och trygga med, men som inte direkt bjöd på några utmaningar. Tillsammans med projektets genuspedagoger inleddes en diskussion om verksamhetens mål och åtaganden utifrån grundskolans läroplan. På samtliga fritidsavdelningar fanns en mängd material, men vilket pedagogiskt syfte fyllde materialet? Vilka verksamhetsmål hjälpte material och aktiviteter till att uppfylla? Och kunde personalen garantera att både pojkar och flickor fick del av dessa verksamhetsmål när pojkar lekte med visst material och flickor med annat?

Efter diskussioner i arbetslaget beslöt man på Bagarmossens skola att både möblera om och köpa in nytt material som kunde locka både pojkar och flickor till lek. Pedagogerna såg att när material och möblering var genomtänkt, och när det fanns vuxna i rummet som kunde stötta och introducera barnen till det nya materialet, blev stämningen lugnare och både pojkar och flickor hittade aktiviteter som lockade dem.

På Sjöstadsskolan beslöt personalen att testa olika sätt att organisera verksamheten för att bryta mönstren. Numera anmäler sig barnen till olika aktiviteter, om de vill leka på gården eller till skapande verksamhet. På det viset blev det lättare att observera hur och vad barnen valde.

På Beckombergs skolan valde pedagogerna att testa en metod som kallas *lekkort* eller *lekklotteri*. Barnen blir slumpvis tilldelade en aktivitet eller ett material och sysselsätter sig med det i 20 minuter. Slumpen avgör inte bara vad de ska göra, utan även med vilka lekkamrater, då alltid fler än ett barn blir tilldelade samma aktivitet. Resultatet blev att barnen introducerades för aktiviteter de kanske inte självmant skulle ha valt, de lärde känna andra barn och fick möjlighet att bredda sina intressen utan begränsningar utifrån könsstereotypa mönster.

FAKTARUTA

LPO 94

”Det sätt på vilket pojkar och flickor bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt.”

Katarina Södra skola

”Vi säger en sak, men vilka är det som spelar bandy på skolgården? Vilka är det som anställs för att ta hand om de stökiga killarna? Tanja Skog är lärare i årskurs ett i Katarina Södra skola, på Södermalm i Stockholm. Hennes kollega, Eliselott Westin, tycker att ändå medvetenheten bland personalen är hög.

”Men problemet är att vi inte alltid gör som vi tänker”, säger hon, ”utan vi faller tillbaka i gamla mönster. Det är som om handlingarna lever ett eget liv.”

Katarina Södra skola har varit en av pilotskolorna i projektet *En jämställdhetsintegrerad skola i världsklass*. Det är en F-6-skola med 650 elever och 89 anställda. All personal har diskuterat genusfrågor på de månatliga husmötena, som anordnas i skolan. Ett av arbetslagen har fått handledning av projektmedarbetarna och prövat nya metoder i arbetet. Tanja Skog och

Eliselott Westin och hela deras arbetslag har regelbundet diskuterat genusfrågor, studerat sina egna stereotypa värderingar och även genomfört ett slags kartläggning. Uppgiften var att studera var barnen lekte, med vad de lekte och vad de lekte. De studerade också i vilket förhållande lekarna stod till personalen.

”Vi kunde se att olika delar av skolgården ledde till olika lekar. Vi såg också tydligt vilka pedagoger som gör vad”, säger Eliselott Westin. ”Vi såg att flickorna rörde sig i närheten av de kvinnliga pedagogerna, och pojkarna höll till där på gården där det förekommer 'vilda' lekar.”

Sandlådan var den enda platsen där intresset styrde, och inte könet. Där satt både pojkar och flickor, och det spelade inte heller någon roll om det var en manlig eller kvinnlig pedagog i närheten.

”Men lekarna var ändå könsstereotypa”, säger Tanja Skog. ”Flickorna gjorde kakor, medan pojkarna byggde vägar. Barnen är väldigt formade redan.”

Att jämställdhetsfrågorna är viktiga, precis som alla sju diskrimineringsgrunderna, är de båda överens om. Men ibland känns det motigt. ”Det finns både goda intentioner och ambitioner”, säger Tanja Skog. ”Vi lär barnen hur de ska vara mot varandra, och sedan hör man vuxna gråla med varandra utanför klassrummet. Oavsett vad vi säger ser samhället ut som det gör ändå. Ibland kan man känna en viss uppgivenhet.”

”Ja, skolan är en stängd institution”, säger Eliselott Westin. ”Det är svårt att hitta balansen mellan skolan och världen utanför.”

I arbetslaget har man diskuterat litteratur i genusfrågor, och lärarna har ”tänket” med sig när de till exempel väljer högläsning i klassen. ”Under sagotemat valde vi medvetet böcker där rollerna var ombytta”, säger Tanja Skog. ”Prinsessan var modig och prinsen rädd, då fick barnen möjlighet att reflektera.”

Det är avgörande hur de som lärare introducerar saker och ting. När barnen skulle arbeta med tyger, valde Eliselott Westin medvetet bara röda nyanser. ”Då kunde killarna också välja rosa”, säger hon. ”Då har man tvättat bort lite av de könsbestämda stereotyperna. Det är vår uppgift att uppmärksamma barnen på att de har ett eget val.”

De försöker att medvetet tänka på hur de arbetar. De sätter inte en snäll tjej bredvid en stökig kille, och de arbetar med tjej- och killgrupper. Killarna får göra garnbollar, sådana där runda garntofsar som satt på vintermössorna förr i tiden, och tjejerna bygger städer med lego och klotsar. Det gäller att skapa tillfälle och rum, och fånga ett intresse som inte är könsbestämt. Planer finns att ordna ett föräldramöte om genusfrågor och sedan fortsätta den diskussionen bland föräldrarna i varje klass. ”Det handlar inte om rätt eller fel, utan bara att lyfta frågorna”, säger Eliselott Westin. ”Det är viktigt att diskussionen startar.”

Det är rast och på skolgården arbetar fritidspedagogerna Kerstin Skaar och Siv Byström. De är överens om att jämställdhetsfrågorna har lyfts i skolans arbete och att medvetenheten har ökat.

”Vi trodde nog oss veta bättre”, säger Siv Byström. ”Jämställdhet håller vi på med varenda dag, var det många som sa. Men det gör vi inte alls. När vi fick kontakt med projektet insåg jag att frågan om jämställdhet är mer omfattande.”

Kerstin Skaar minns för några år sedan när några föräldrar började prata om genus. ”Då visste jag inte riktigt vad de menade. Nu är vi mer medvetna, på flera plan. Jag är mer observant på hur barnen placerar sig, hur vi inreder ett rum, vilken plats barnen tar.”

Utöver diskussionerna på personalmötena har inte Kerstin Skaar och Siv Byström deltagit i någon annan utbildning.

”Det skulle behövas något kontinuerligt”, säger Siv Byström, ”det skulle vara som en röd tråd i verksamheten. Vi ser hur det fungerar nu, men därifrån till praktisk handling är det långt. Vi måste få tid att förändra och vi måste ta oss tid.”

De berättar om en liten kille, som älskar rosa, och om en liten tjej, som helst leker med killarna. ”Det är viktigt att de får det stöd de kan behöva”, säger Kerstin Skaar, ”alla ska erbjudas lika möjligheter på fritids.”

”Det är vårt jobb att parera kommentarerna”, säger Siv Byström. ”Vi arbetar mycket med det i livskunskapen också.”

Men lätt är det inte. ”Det är svårt att bryta alla gamla mönster, som finns i samhället”, säger Kerstin Skaar. ”Rosa skjorta på en kille går bra på Östermalm, men inte lika bra här på söder.” ”Det är starka krafter det handlar om”, konstaterar Siv Byström- ”Alla vuxna är egentligen fast i gamla föreställningar. Som barn måste man vara stark för att orka avvika.”

Maya Ekman Lundberg har arbetat som lärare på Katarina Södra i tio år och arbetar just nu i år 5. Hon gick en kurs i specialpedagogik förra året och studerade då om språket i åtgärdsprogrammen skiljde sig mellan pojkar och flickor. Det var känt sedan tidigare, att flickor och pojkar beskrevs olika. När man skrev att eleven var ”duktig” handlade det så gott som alltid om en flicka.

”Men jag kom fram till att det faktiskt inte är någon större skillnad numera. Jag tror det beror på att vi har diskuterat åtgärdsprogrammen och pekat på dessa skillnader.”

Men däremot var mönstret detsamma när det gällde vilka som omfattades av åtgärdsprogram. Den stora majoriteten var pojkar. ”Vi måste fundera vad det beror på. Om det speglar verkliga svårigheter eller vårt sätt att se svårigheter. En tyst flicka och en stökig pojke, vem av dem får stöd? Och får de rätt stöd?”

Maya Ekman Lundberg har under årens lopp arbetat med uppgifter som handlar om jämställdhet och genus i undervisningen. Eleverna har studerat leksakskatalogerna och sorterat leksakerna i grupper; för tjejer, killar och leksaker för båda könen. Eleverna har analyserat dataspel och räknat bilder på kvinnor i media. ”Jag startar diskussionen, värderar gör de själva. Det är viktigt att frågan lyfts.”

Maya Ekman Lundberg försöker tänka på hur hon pratar med barnen, vad hon säger och hur. ”Jag försöker inte säga att alla är pojkar och flickor är likadana, men jag lyfter fram likheterna, inte olikheterna.”

Jämställdhetsfrågor är något alla är ålagda att arbeta med i skolans värld, och Maya Ekman Lundberg har ett eget personligt engagemang. ”Normerna i samhället ser ut som de gör. Barnen kan vara så kloka i klassrummet, och sedan går de ut och gör något helt annat. Men jag hoppas i alla fall att jag kan så ett frö, säga något eller göra något som kommer att ha betydelse.”

Bland personalen möter hon på motstånd, och hon önskar att det funnes en samstämmig syn. ”Ibland känns det som om barnen kommit längre än vad vi har gjort.”

I början 2000-talet startade ett genusprojekt på Katarina Södra, och Maya Ekman Lundberg började fundera på vad det lett till egentligen. Därför samlade hon ihop en grupp lärare som varit med, för att se vad som hänt sedan dess. ”Samtalet pågick i 50 minuter och jag upplevde att medvetenheten bland lärarna och fritidspersonalen var mycket hög. Sedan vet man inte hur

mycket det enskilda projektet påverkat egentligen, och vad samhällsdebatten i allmänhet betytt. Men deras tänk hade förändrats, absolut.”

Skolans rektor, Margareta Scherman, tycker att genusarbetet som startade upp bland förskolepersonalen är spännande. ”Det som gjorts, och så som det gjorts, visar att man inte behöver göra revolution, utan att det räcker att ta små steg. I mitt sätt att se förändringsarbete brukar det innebära en bättre garant för varaktig förändring.”

Katarina Södra fick de senaste resultaten till kvalitetsredovisningen redovisade på kön. ”Vi såg då att det fanns skillnader i resultaten – oftast – men inte alltid - till flickornas fördel. Viktigt att komma ihåg att grupperna statistiskt sett är små och man ska vara försiktig med långtgående slutsatser – även om tendenserna stämmer med riket. Det är viktigt att följa detta över tid.”

Skolan tänker fortsätta sitt jämställdhetsarbete. Margareta Scherman tycker att det är viktigt att följa över tid. ”Vi måste också ta tag i diskussionen, se över undervisningen och fundera över hur vi ökar olika elevgruppers intresse. Jämställdhetsarbete ger större medvetenhet hos all personal, och kan göra det möjligt att via arbetet i skolan på mycket lång sikt bidra till att förändra maktstrukturerna i samhället. Om vi ska tala här och nu bidrar det till att alla elever ges möjlighet att göra val utifrån sina förutsättningar och intressen, utan hänsyn till kön.”

FAKTARUTA

Skollag (2010:800)

”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.”

Södermalmsskolan

”Nu arbetar vi med jämställdhet på alla plan”, säger rektor Nina Jonsson. ”Ett av våra läsårstema i undervisningen är jämställdhet, vi har introducerat föreläsningar för personalen och har även fått igång en jämställdhetsgrupp.”

Södermalmsskolan är idag en F-10 skola med 720 elever. Trygghetsundersökningarna visar på höga siffror, även om skolan ligger mitt på Södermalm, ett stenkast från Mariatorget i Stockholm. Men i den senaste brukarundersökningen tyckte föräldrarna till eleverna i årskurs 3 att skolan inte gjorde tillräckligt när det gällde att förändra traditionella könsroller. Skolinspektionen påpekade att resultatet inte var tillräckligt bra, och skolledningen tog tag i frågan omedelbart. Förutom att jämställdhet lades in som ett läsårstema i undervisningen, beslutade skolledningen att fortbilda sig. Rektor Nina Jonsson och biträdande rektor Viktor Engström var några av de skolledare som deltog vid den första utbildningen, som projektet *En jämställdhetsintegrerad skola i världsklass* anordnade. Vid första utbildningsdagen var Pocketteatern med. Korta scener spelas upp, baserade på verkliga exempel, som visade hur lärare kan agera.

”Utbildningen var bra”, säger Nina Jonsson, ”teatern var lite provocerande och rolig. De utgick från verkliga händelser. Lite statistik fick vi information om, egentligen inte mycket

nytt, men de här frågorna måste man oavbrutet blåsa liv i. Lärarna måste bli uppmärksamma på genus och man måste börja med de vuxna.”

Både Viktor Engström och Nina Jonsson har erfarenheter av jämställdhetsarbete sedan tidigare. Viktor Engström deltog i en jämställdhetsgrupp på sin förra arbetsplats och för Nina Jonsson var det också en självklarhet att delta.

”Jag har alltid arbetat med jämställdhetsfrågor, både som lärare och som rektor. Jag är kvinna och vet vilka svårigheter som finns.”

När resultaten av skolans medarbetarenkät redovisades våren 2010 var siffrorna för första gången uppdelade på kön, ett resultat av jämställdhetsprojektets arbete. Svarsfrekvensen var hög, av 100 anställda hade 90 svarat.

”Det visade sig att männen upplevde en mindre arbetsbörda än kvinnorna”, säger Nina Jonsson. ”En av våra manliga medarbetare sade till och med att 'kvinnorna gör mycket åt mig’”.

Medarbetarenkätens resultat ledde till livliga diskussioner bland personalen. Inte bara det faktum att kvinnor som regel sköter det mesta av hushållsarbetet hemma, det gör de även på arbetsplatsen.

”Var och en måste ta sitt ansvar”, säger Nina Jonsson. ”Inte bara männen, utan kvinnorna måste sluta ”dadda” männen också.”

”Ja, de uppgifterna fick verkligen många att tänka till”, säger Viktor Engström. ”Hur vi arbetar med de här frågorna med eleverna är vårt huvuduppdrag, men arbetet måste ske även bland personalen.”

Våren 2010 hade personalen en halvdags konferens på temat jämställdhet. En del provocerades av medarbetarenkätens resultat, en del blev intresserade och för andra var resultaten en självklarhet. Både Nina Jonsson och Viktor Engström är överens om att diskussionen bland personalen är viktig.

”Vi måste få med alla”, säger Nina Jonsson, ”annars kliver en del av och då blir det ingenting.”

När skolledningen sedan gick ut bland personalen och frågade vilka som ville delta i en jämställdhetsgrupp var det ganska många som ville vara med. Fler än vanligt.

”Det är personer från alla arbetslag”, säger Viktor Engström, som ansvarar för gruppens arbete. ”Vi har precis haft vårt första möte.”

Jämställdhetsgruppen kommer att träffas en gång i månaden, och arbetslagen träffas en gång i veckan. De som arbetar i jämställdhetsgruppen har till uppgift att ta upp frågan kontinuerligt. Viktor Engström menar att det är viktigt att alla rannsakar sitt eget beteende.

”Hur gör jag? Gör jag skillnad på hur jag behandlar mina medarbetare? Jag kanske har en tuffare jargong med män, till exempel.”

Personalen har kommit överens om att fortsätta med kollegahandledning, när kollegerna studerar varandras arbete, och där även föra in jämställdhetsfrågor. Det är inget nytt, men nu kommer mer fokus att läggas på jämställdheten. Nina Jonsson har arbetat med kollegahandledning i många år. Hon vet att det gäller att börja med neutrala frågor, som till exempel hur läraren startar upp sin lektion. Till slut känner sig medarbetarna trygga, och då kan man också ta upp svårare frågor.

”Hållbar jämställdhet kommer alltid att vara ett arbete”, säger Viktor Engström, ”det måste in i vår vardag, i all redovisning vi gör. Det handlar inte om att bara kartlägga löneskillnaderna och sedan kanske ordna en konferens om jämställdhet.”

Det var den viktigaste lärdomen Viktor Engström fick med sig från föreläsningen med Gertrud Åström, som anordnades i jämställdhetsprojektet.

”Nej, vi måste ha en verksamhet där varje enskild person arbetar för jämställdhet. Därför har vi försökt föra in den här aspekten i medarbetarsamtalen. Hur bra läraren arbetar med jämställdhet ska påverka lönen och vara en del av belöningsystemet. Och det räcker inte med att säga att man arbetar med jämställdhet, man måste ge exempel och visa på resultat.”

Nu för tiden får personalen frågor vid medarbetarsamtalet om de har studerat studiematerialet utifrån jämställdhetssynpunkt.

Viktor Engström har fått handledning av jämställdhetsprojektets medarbetare, om hur arbetet kan föras vidare och vilken hjälp som skolan kan få från förvaltningen.

”Vi har också fått hjälp i arbetet med likabehandlingsplanen och det arbetet hoppas vi kommer att fortsätta.”

Södermalmsskolan fick synpunkter från Skolinspektionen angående deras likabehandlingsplan. Det fanns en del brister i planens utförande.

”Ja, det var viss lagtext som skulle ingå”, säger Nina Jonsson. ”Numera ska planen även bygga på undersökningar och utvärderingar. Planen ska också upprättas varje år.”

”Man frågar sig varför inte delar av planen görs centralt”, säger Viktor Engström. ”Så gör man i andra kommuner runt om i landet. Det skulle underlätta allas arbete.”

Södermalmsskolan har också börjat använda det nätbaserade verktyget www.makequality.se, som projektmedarbetarna har varit med att utforma. Där får man tips på hur de kan förbättra verktygen i jämställdhetsarbete.

På skolan arbetar runt 100 personal, sjuttio av dem är kvinnor.

”Jag var mån om att en av mina biträdande rektorer skulle vara man”, säger Nina Jonsson, ”och samtidigt valde jag naturligtvis de bästa. Jag är glad att vi dessutom har kunnat rekrytera några manliga lärare i F-3-verksamheten, och de växer inte på träd, ska jag säga.”

Varje arbetslag har fått resultaten från de nationella proven, avgångsbetygen, betygen för årskurs 8, meritvärdet och hela skolans statistik. Den könsuppdelade statistiken har också diskuterats på detaljnivå i arbetslagen, både i matematik och LUS, läsutvecklingsformat. De har diskuterat kring resultaten utifrån ett genusperspektiv.

”Det kunde vara en viss skillnad i ett visst ämne”, säger Viktor Engström. ”Tjejerna var bättre än killarna, och då måste lärarna rannsaka sig själva. Det håller inte med att säga att det 'är en dålig årgång'. De måste fundera på hur de ska förbättra resultatet.”

Det viktigaste för framtiden är att ha delaktig personal, menar Nina Jonsson, annars fungerar det inte. ”Medvetenheten ska öka och vi måste hitta verktygen för att kunna förändra.”

Thorildsplans gymnasium

Liten ruta: ”Ur CEMR-deklarationen: Undertecknaren förbinder sig att genomföra särskilda insatser för att uppmuntra icke-traditionella karriärval.”

”Utbildningen om jämställdhetsintegrering visade på de fallgropar som finns i dagliga livet. För många var det nog en ögonöppnare.”

Rektor **Anita Dehlbom** på Thorildsplans gymnasium deltog i utbildningen för skolledare, som projektet *En jämställdhetsintegrerad skola i världsklass* anordnade.

Men inte bara skolledningen fick utbildning, utan hela skolans personal deltog sedan i projektets teaterföreställning, en föreställning som Pocketteatern anordnar i dialog med publiken. ”Det var många som inte riktigt ville gå”, säger Anita Dehlbom. ”De var rädda för den interaktiva teatern och sade att de inte hade tid.”

Men Anita Dehlbom meddelade sin personal att hon betraktade föreställning som arbetstid och frånvaro skulle medföra löneavdrag. ”De som bråkade mest före, var de mest aktiva under föreställningen och tyckte efteråt att det varit mycket bra. Det kostade en slant, men det var det värt.”

Om föreställningen haft någon effekt är dock svårare att säga, menar hon. ”På plats hade den effekt, annars är det svårt att mäta sådana här mjuka värden. Men jag tror att diskussionen öppnat ögonen på en del.”

Jämställdhetsarbetet finns med i skolans värdegrund och en jämställdhetsgrupp har funnits på Thorildsplans gymnasium i flera år. Det arbetet består i att förbättra pojkars studieresultat och minska flickors avhopp från de pojkdominerade studieprogrammen. Thorildsplans gymnasium har 1200 elever, två tredjedelar är pojkar, och 140 anställda i personalen.

En av de lärare som var med under utbildningsdagen var Rickard Himmerlid och han tycker att dagen var givande. Nog hörde han en del kommentarer bland kollegerna före föreställningen att det ”inte var så viktigt”. Men alla gick dit och många kände igen sig i scenerna som Pocketteatern spelade upp. Särskilt scenerna som visade att lärarna hade olika förväntningar på flickor och pojkar.

”Utbildningen har varit bra för hela vårt arbetslag. Vi har sett att diskussionerna som vi hade har påverkat oss. Vi har haft olika förväntningar på killar och tjejer, även jag själv. 'Om vi ändå hade mer motiverade elever' brukar det låta i lärarrummet, år efter år. Men elevernas misslyckanden är också våra.”

Pojkarna behöver hjälp att strukturera sina studier och få klart för sig att lärarna förväntar sig att de ska nå sina mål.

”Vi måste hjälpa killarna att förbättra sina studieresultat”, säger Rickard Himmerlid, ”och försöka komma till rätta med deras oförmåga att planera.” De köpte almanackor till alla, och försökte få in ett kalendersystem i dataundervisningen. De beslutade även att punkten ”nästa veckas studier” skulle tas upp på varje klassrådsmöte. ”Det har dessvärre inte fallit särskilt väl ut. Vissa lärare var mer angelägna, andra glömde bort det, men arbetet fortsätter.”

Problemet med pojkarna är att många av dem som går på yrkesprogrammen inte tycker att de behöver studera svenska och engelska, eftersom de ”ska bli elektriker/datatekniker”.

”Bland personalen har vi diskuterat hur vi ställer krav”, säger Anita Dehlbom, ”vilka förväntningar vi har på de här eleverna. Det är många inblandade i pojkars underpresterande, även bland föräldrarna finns negativa förväntningar. Men om lärarna är överens om en nivå, om vilka krav som ska ställas, då kan den negativa trenden brytas.”

Problemet med flickorna är att många av dem som börjar på pojkdominerade program hoppar av sin utbildning. För att minska tjejers avhopp har Anita Dehlbom upprättat en kontakt med kvinnliga studenter, som studerar informationsteknologi på högskolan i Kista. Meningen är att de kan fungera som mentorer för tjejerna på gymnasiet.

”Då får våra elever se vad som händer sedan, de får se att det finns en framtid och det kan övertyga dem att stanna kvar och studera vidare.”

De som ändå hoppar av utbildningen gör det av flera skäl, menar Anita Dehlbom. Ofta handlar det om att de har kommit in på ett högre studieval. Hon tror att flickorna i det stora hela trivs, även på de pojkdominerade programmen.

”När vi har mätta eller öppet hus vill de alltid vara med. De trivs i utbildningen annars skulle de inte vilja informera om skolan på det sättet.”

På skolan har det funnits ett tjejnätverk för att minska avhoppet bland flickor. En lärare försökte få möten till stånd bland de enskilda tjejer som studerade på killdominerade program. Men det visade sig svårt att hitta en gemensam tid, där många kunde delta. En del ville vara med, andra hade ingen lust.

Medarbetarenkäten på skolan visade att kvinnorna är generellt mindre nöjda med sin arbetssituation än männen. Anledningen till detta ska nu diskuteras i arbetsgrupperna.

”De får föreslå åtgärder och rapportera till mig”, säger Anita Dehlbom. ”Det är bättre att förslagen kommer från personalen än att jag sitter på kammaren och funderar. Det får ta sin tid. Allt som jag beslutar har de inte tid med. Har vi beslutat något gemensamt, då blir det resultat, men det tar ett tag att vända skutan.”

Rickard Himmerlid har under det senaste läsåret arbetat med utbildningsmaterialet Machofabriken, som också är en del av *Projektet för en jämställdhetsintegrerad skola i världsklass*.

”Jag lade in materialet som en del av samhällsundervisningen i en klass i årskurs två på elprogrammet och i en etta på Teknikprogrammet – nätverks och programmering (NoP). Båda klasserna är rena pojkklasser.”

Rickard Himmerlid undervisar i samhällskunskap, filosofi och historia sedan tio år tillbaka. Han tycker Machofabriken är en bra lärarhandledning, möjligen lite för omfattande. Men eftersom det är uppbyggt runt teman, kan han välja de avsnitt som passar.

”Jag gör ett urval, annars är nog materialet en hel kurs. I år väver jag in delar av Machofabriken i kursplaneringen redan från början i alla samhällsklasser, både på elprogrammet och på Teknikprogrammet (NOP)”

Till Machofabrikens studiematerial finns en rad kortfilmer på olika teman. ”Filmerna är proffsigt gjorda och bra”, säger Rickard Himmerlid. ”De är inte moraliserande och slutar ofta med en öppen frågeställning.”

I en film står en kille och sorterar lådor med egenskaper på. Efteråt gjorde killarna i klassen likadant, tillverkade lådor som de skrev egenskaper på. Vilka egenskaper har en kille? Ska killar vara duktiga i skolan?

”Om man ska arbeta med de här frågorna tror jag att det är bäst att börja titta på vilka normer vi har och vad som styr oss. Då blir man mer mottaglig. Själv har jag blivit mer lyhörd och har mindre acceptans mot negativa beteenden bland killar.”

Diskussionerna fungerade som regel mycket bra. ”I alla klasser är det vissa som blir ledargestalter och slår an tonen. Den stora majoriteten är många gånger tysta. I diskussionerna efter den filmen upplevde jag att många av de tysta fick bekräftelse.”

Rickard Himmerlid har samarbetat med andra lärare om Machofabriken och jämställdhetsfrågor i undervisningen, och han tror att man kan få med jämställdhetsperspektivet i de flesta ämnen. ”Jag har samarbetet med språklärare i språksociologin, i naturkunskap kan man diskutera arv och miljö och biologiska skillnader. I psykologi, filosofi, religion, i de flesta ämnen går det att integrera.”

Det svåraste i jämställdhetsarbetet är att få alla att ta frågan på allvar, menar han. Många upplever som att ”något ytterligare” läggs till lärarnas uppgifter.

”Det lanseras ju nya projekt hela tiden i skolvärlden. Men kan man visa att jämställdhetsarbete är en del av allt arbete, då kommer man att lyckas.”

Thorildsplans gymnasium har flera elever med Aspergers syndrom, och det tror Anita Dehlbom gjort skolan till en bättre skola.

”Jag tror man kan säga att man får vara udda här. Dessa elever har bidragit till ökad tolerans och är en tillgång i skolan. Vi har dessutom öppet homosexuella bland lärarna, och man skulle kunna tro att det kan vara besvärligt i en ”grabbig” skola, men så är det inte. De trivs också.”

Anita Dehlbom menar att det måste gå minst tre år innan man kan utvärdera jämställdhetsarbetet ordentligt. ”Jag tror att man måste arbeta länge med de här frågorna”, säger Anita Dehlbom. ”Man måste pröva i ettan, arbeta i tvåan och skörda i trean. Sedan börjar man om igen.”

Förhoppningen är att jämställdhetsarbetet blir en del av det ordinarie arbetet.

”Jag har hållit på med de här frågorna sedan 1987 och borde väl ha gett upp, men det gör jag inte.”

Nu är projektpengarna slut, men frågorna är fortfarande aktuella. Rickard Himmerlid tycker att projektet har skapat en medvetenhet hos lärarkollegiet, och även förändrat honom själv.

”Jag tyckte att jag var så jämställd”, säger han med ett litet leende, ”men jag har nog blivit medveten på ett annat plan. Insikten har fördjupats.”